POSITION PAPER • RONDETAFELGESPREK TWEEDE KAMER • DEN HAAG, 25 NOVEMBER 2026

Architectuur & Maatschappelijke Voorkeur

Onderzoek, knelpunten en constructieve oplossingen voor een meer geliefde leefomgeving

Auteur: Ruben Hanssen (MSc. Urbanism, TU Delft; BSc. Planologie, UvA) — *The Aesthetic City* (220.000+ abonnees, 13 mln+ weergaven)

> **Kernboodschap:** Onderzoek in Nederland en daarbuiten toont een overweldigende maatschappelijke voorkeur voor architectuur gebaseerd op tijdloze, menselijke ontwerpprincipes. Door *Evidence-Based Design* te verankeren in beleid, onderwijs en aanbestedingen kunnen we bezwaren tegen nieuwbouw verminderen, de woningbouw versnellen en het dagelijks welzijn versterken.

1. Maatschappelijke voorkeur: een eenduidig beeld

Om de publieke voorkeur in Nederland objectief te meten is een onafhankelijke visuele preferentiestudie uitgevoerd met **Ipsos I&O**, methodisch begeleid door het Britse bureau **Create Streets**. Via directe beeldvergelijkingen blijkt een sterke voorkeur voor klassieke vormentaal: zo koos in afbeeldingspaar 4 maar liefst **82%** van de respondenten voor de klassieke variant tegenover **18%** voor de moderne variant. Deze uitkomst sluit naadloos aan bij internationaal onderzoek.

Land & bron	Kernbevinding
Nederland Ipsos I&O / Create Streets	Directe voor-en-na beeldvergelijking toont overweldigende voorkeur voor klassieke bouw (bijv. 82% klassiek vs. 18% modern).
Groot-Brittannië Create Streets	Sterke voorkeur voor traditionele vormgeving bij zowel infrastructuur (69% vs. 28%) als straatwanden (79% vs. 17%).
Verenigde Staten The Harris Poll	72% prefereert traditionele architectuur voor federale gebouwen (28% modern), breed gedragen over alle politieke partijen (70%–73%) en leeftijden.
Zweden Universiteit van Gothenburg	Klassieke gevels worden in nationale studies aanzienlijk hoger gewaardeerd op schoonheid dan modernistische en naoorlogse bouw.

2. Evidence-Based Design: welzijn, welvaart en tijdloze principes

De gebouwde omgeving is geen vrijblijvende tentoonstelling, maar werkt dagelijks door op het stressniveau, het welzijn en de economische waarde van wijken. Empirisch onderzoek laat zien dat traditionele architectonische stijl structureel leidt tot een **waardepremium van circa 15%** (Buitelaar & Schilder, 2017). Bovendien hangt de ervaren schoonheid van een plek direct samen met hoger levensgenot en tevredenheid met de leefomgeving (Florida, Mellander & Stolarick, 2011).

Deze brede voorkeur rust op diepgewortelde principes die aansluiten bij hoe mensen waarnemen: natuurlijke verhoudingen (symmetrie en herkenbaar ritme), logische opbouw (zichtbare draagkracht en hiërarchie) en een eeuwenlange bouwkundige leergang. Na een eeuw van industrieel bouwen (1930–2020) biedt deze nieuwe kennis aanleiding voor een hedendaagse, op bewijs gebaseerde architectuur.

3. Knelpunten: de ontwerpkloof en de maatschappelijke prijs

Een centraal knelpunt is de zogenoemde *Design Disconnect*: architecten en leken oordelen vaak diametraal tegenovergesteld over esthetiek (Halpern, 1987). Door een socialisatie-effect tijdens de opleiding wijkt de smaak van ontwerpers gaandeweg steeds verder af van de samenleving. Waar het huidige waardesysteem sterk leunt op zelfexpressie, abstractie en originaliteit, zoeken bewoners warmte, menselijke schaal, herkenbaarheid en geborgenheid.

Wanneer ontwerpkeuzes structureel schuren met maatschappelijke wensen, is de prijs hoog. Onpopulaire bouwplannen roepen verzet op van omwonenden, wat leidt tot slepende bezwaarprocedures en stagnatie van de noodzakelijke woningbouwversnelling. Tegelijkertijd vergroten onaantrekkelijke omgevingen dagelijkse stress en ontstaat er kansongelijkheid op de woningmarkt: door schaarste aan geliefde, menselijke architectuur kunnen alleen vermogenden nog in aantrekkelijke wijken wonen. De opgave is daarom om te blijven vernieuwen zonder te vervallen in een ‘eeuwige 19e eeuw van neostijlen’.

4. Vijf constructieve oplossingen voor beleid en praktijk

1. **Investeer in gericht onderzoek:** Onderzoek welke stedelijke omgevingen en specifieke elementen in Nederland bijdragen aan woongenot en gezondheid, wat de onderliggende patronen zijn en in hoeverre mooier bouwen de woningbouw kan versnellen.
2. **Werk met spelregels, géén stijldwang:** Stel geen smaakpolitie in, maar hanteer een gereedschapskist van ontwerpprincipes (symmetrie, eenheid, proporties, balans, hiërarchie, kleur en natuurlijke materialen) als kader, met name bij woonomgevingen en publiek gefinancierde gebouwen. Versterk hierbij de brug tussen welstandscommissies en burgers. Binnen kaders blijft radicale vernieuwing mogelijk, zoals de Art Nouveau historisch bewees.
3. **Verbreed het universitaire onderwijs:** Geef *Evidence-Based Design* en ambachtelijke basisvaardigheden (proportieleer, compositie, sterke grafische vaardigheden en *measured drawing*) een vaste plek. De grote belangstelling blijkt uit de zelf gefinancierde Summer School in Utrecht en het schaarse aanbod wereldwijd (zoals de University of Notre Dame in de VS, met een collegegeld van meer dan $60.000 per jaar).
4. **Benut ambacht en nieuwe technologie:** Zet in op AI, robotisering (zoals metselrobots) en 3D-techniek om variatie en ornamentiek betaalbaar en haalbaar te maken, en verbreed opleidingen voorbij puur minimalisme.
5. **Organiseer eerlijkere aanbestedingen:** Bied burgers echte keuze en inspraak bij grote publieke gebouwen. Schrijf prijsvragen uit met verschillende architectonische richtingen in plaats van uitsluitend minimalistische varianten, zoals bleek bij de discussie rond de vijf voorstellen voor de Centrale Bibliotheek Rotterdam.

5. Betaalbaarheid en lange termijn

Goede verhoudingen, een doordachte gevelindeling, symmetrie en kleur zijn gratis. Daarnaast maken bouwinnovaties ornament en detaillering steeds betaalbaarder. Tot slot wegen de langetermijnkosten het zwaarst: *goedkoop is duurkoop* wanneer we vandaag gebouwen neerzetten die door gebrek aan draagvlak over dertig jaar alweer moeten worden afgebroken. Hedendaagse architectuur op basis van traditionele principes verbindt vernieuwing met blijvende maatschappelijke waarde.

Bronnen

1. Buitelaar & Schilder (2017). Onderzoek naar het marktwaardepremium (+15%) van traditionele architectonische stijl.
2. Florida, R., Mellander, C., & Stolarick, K. (2011). Beautiful Places: The Role of Perceived Aesthetic Beauty in Community Satisfaction. *Regional Studies*, 45(1), 33–48.
3. Halpern, D. (1987). Onderzoek naar verschillen in esthetische voorkeuren tussen architecten en leken.